

ПРОФЕСІЙНІ ОЧІКУВАННЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ НА ЕТАПІ ПЕРВИННОЇ ПРОФЕСІОНАЛІЗАЦІЇ

Юрій ЦАРЬОВ, Аліна ФРАДИНСЬКА

Copyright © 2011

Постановка проблеми. Проблема підготовки майбутніх фахівців має для вітчизняної психологічної та педагогічної науки виняткову актуальність, що зумовлена особливостями формування в них відповідних очікувань щодо обраної ними професії. Визначаючи свій професійний шлях, молода людина вже має інформацію та деякі уявлення про майбутню справу, що певною мірою може вплинути на динаміку становлення та зміст її очікувань. Це, зі свого боку, є спричинювальним фактором у відповідальному ставленні до навчального процесу та до самоформування професійної компетентності майбутнього фахівця. Тому вважаємо за потрібне розглянути проблему *очікувань особистості* як першопричину її подальшого професійного зростання у кар'єрній перспективі.

Аналіз останніх публікацій. Для дослідження проблеми очікувань особистості велике значення мають праці Ю. Орлова, А. Реана, М. Савчина, Л. Столяренка, що присвячені висвітленню та дослідженню проблеми особливостей особистісних рис індивіда, які, будучи базовими елементами у структурі особистості, мають безпосередній вплив на процес вибору майбутньої професії і на утворення стосовно неї відповідних очікувань.

Метою статті є критичний аналіз теоретичних поглядів на проблему очікувань майбутніх фахівців, що наявні в сучасній науковій літературі.

Виклад основного матеріалу. На сьогодні відмічається недостатнє наукове опрацювання поняття *“очікування”*. Особливо це стосується життєвої ситуації особистості, пов'язаної з її свідомим вибором майбутньої професії. Перед тим, як змістовно окреслити поняття та особливості професійних очікувань, вочевидь потрібно проаналізувати поняття *“очікування”* у рамках соціокультурного та психологічного підходів.

У соціальній психології та соціології використовується визначення очікувань як соціального явища. При цьому вживається термін *“експектація”*, що описує систему очікувань, вимог щодо норм дотримання особистістю соціальних ролей. Експектації є різновидом соціальних санкцій, що упорядковують систему відносин і взаємодій у групі. Виокремлюють також розширене трактування поняття *“соціальні очікування”*: це – суб'єктивні орієнтації (сукупність соціальних установок, елементів знань, стереотипів поведінки, оцінок тощо), які індивід повинен врахувати, існуючи в групі та налаштовуючи свою взаємодію з іншими її членами. Соціальні очікування дають змогу здійснювати імовірне прогнозування розвитку подій, а також поведінки окремих членів спільноти. Стійкі очікування – невід'ємні складові соціальних норм [4].

Окреслений підхід до визначення поняття *“очікування”* сформульований з позицій *соціологічного підходу*, де очікування тісно пов'язані з механізмами соціалізації, формування та прийняття нових культурних норм, еталонів і цінностей, масових комунікацій. Згідно з нормативами цього підходу поняття *“очікування”* інтерпретується як регулятор поведінки людини у групі, хоча очевидно, що вона ніколи не обмежується тільки існуванням та функціонуванням у груповому контексті.

П. Сорокін застерігає, що *“якби хто-небудь проаналізував взаємну поведінку членів будь-якої соціальної групи, абсолютно ігноруючи психічні процеси, які зумовлюють учинок індивіда, при цьому акцентуючи увагу тільки на зовнішні форми актів поведінки, то все соціальне життя вислизнуло б цілком з-під аналізу”* [7]. Тому, на нашу думку, потрібно звернути увагу на особливості регуляційної системи у психіці особистості, що у психології називають чинниками її поведінки, а також проаналізувати, у якій із психологічних підструктур формується процес очікування, а

саме, що впливає на формування очікувань і на особливості їх змістовного наповнення. Розглянемо це питання з погляду концепції динамічної функціональної структури особистості К.К. Платонова.

У поведінці особистості є дві функціонально взаємопов'язані сторони – збуджуюча та регуляційна. Збудження забезпечує активізацію та напрямок поведінки, а регуляція, зі свого боку, визначається як чинник поведінки та пов'язана з поняттями “мотив” і “мотивація”. Всі ці поняття об'єднуються усвідомленням особистістю власних потреб, її інтересами, цілями, намірами, прагненнями, уявленнями про зовнішні чинники, про керівництво діяльністю у процесі її здійснення.

Іншими словами, процес збудження активізує мотивацію, яка є регулятором поведінки особистості та деякою мірою пояснює її. На цьому рівні формуються особистісні переконання, світогляд, ідеали, прагнення, інтереси, бажання. У динамічній структурі особистості К.К. Платонова – це перша підструктура, що має назву “спрямованість особистості”. Процес збудження також бере участь в активізації таких пізнавальних психічних процесів особистості, як увага, воля, сприйняття, мислення, відчуття, пам'ять, уява, що утворюють другу підструктуру “особливості психічних процесів” та відіграють не останню роль у формуванні процесу очікування. Наприклад, очікуючи на будь-який результат власної мети, особистість, застосовуючи вольове зусилля, за допомогою образного мислення може уявити цей бажаний (чи небажаний) результат. Якщо схожа ситуація у її житті вже колись відбулася, то за допомогою експліцитної пам'яті, що характеризується усвідомлюваними спогадами чи розпізнаванням минулих подій, особистість, на основі власного минулого досвіду та знань про свою спроможність, також може уявно передбачити результат власних домагань. А це, своєю чергою, може вплинути на зміст її очікувань і на здатність адекватно уявляти власну перспективу в низці подальших подій. Названий процес К.К. Платонов назвав підструктурою “досвіду”, яка є третьою в ієрархії та містить звички, вміння, навички, знання. Четверта підструктура – “біопсихічні властивості особистості” – складається з темпераменту, статевих, вікових, фармакологічно зумовлених властивостей, що характеризують кожну особистість як неповторну і що відрізняє її від інших саме як індивідуальність. Індивідуальні особливості особистості визначають

її потреби, бажання мотиви та більшою чи меншою мірою є активаторами її поведінки для досягнення мети, створюючи передумови для виникнення відповідних очікувань [4, с. 21–22].

Отже, аналізуючи процес формування очікувань особистості з позицій теорії динамічної функціональної структури особистості К.К. Платонова, є підстави висновувати, що на формування очікувань особистості впливає взаємозв'язок її індивідуальних особливостей (біопсихічні властивості) із соціальними чинниками, причому перші на певних етапах її життєвого шляху відіграють не останню роль в особистісному розвитку та зростанні, що мають прояв у її спрямованості, досвіді та особливій динаміці перебігу психічних процесів. Залежно від особливостей індивідуалізму та неповторності особистості, в неї формується найголовніший, пріоритетний рівень потреб, які у подальшому її життєздійсненні визначатимуть основні мотиви, цілі, бажання, інтереси та певною мірою впливатимуть на змістовність її повсякдення у цілому.

Під потребами розуміють потяг до тих умов, без яких неможливо підтримувати свій нормальний фізичний та психічний стани. Потреба – це усвідомлюваний особистістю стан нужди у предметах та умовах, необхідних для її існування і розвитку. Усвідомлювані потреби почасти називають бажаннями. Людина формує їх для себе, себто для досягнення наміченої мети. Чим сильніше бажання, тим енергійніше потяг здолати перепони на його шляху [7, с. 370]. На думку Ю.М. Орлова, людські потреби відображаються у різноманітних образах, котрі пов'язані із задоволенням актуалізованої нестачі. Мовиться про образи, що спонукають людину до відповідної поведінки та відображають об'єкти задоволення потреби і що отримали у психології назву *мотивів*. Наприклад, для харчової потреби – це харчові ситуації, для потреби у досягненнях – образ успіху та обставин, для потреби у престижі – результати нашого вчинку, що викликав ухвалення чи визнання з боку інших людей, думка яких має для особи велике значення.

Сам процес очікування відображає свідомі чи несвідомі пріоритетні потреби у структурі особистості. Відтак перед тим, як задовольнити потребу, або під час її задоволення, особа, знаходячись у стані очікування, уявно формує образ майбутнього кінцевого результату, що діє як поштовх до активізації відповідного мотиваційного процесу, котрий і спонукає її до прийняття рішення та вибору засобів задоволення пріоритетної потреби [3, с. 82–83].

Вочевидь вивчення феномена очікування як складової мотивації передбачає аналіз залежності поведінки особистості від таких обставин: чому вона віддає перевагу?, що і скільки хотіла б отримати від своїх зусиль?, на що вона здатна заради цього? Тому нам важливо зрозуміти, чим керується, які мотиви має молода особа, обираючи професію, та що є передумовою для виникнення відповідних очікувань. Розглянемо це питання з позицій *мотиваційного підходу* у психологічній науці.

Теорія очікувань своїм корінням сягає у 30-ті роки ХХ століття та пов'язана з працями К. Левіна. За його вченням про мотивацію, мотивами є різні об'єкти, у яких індивід відчуває потребу, або квазіпотреби – наміри особистості. У психологічному аспекті потреба – це передусім внутрішнє спонукання до діяльності, тобто за умовами усвідомлення – мотив. Тоді як намір – свідоме прагнення людини виконати певну дію і домогтися бажаного результату. Відчуваючи потребу в чомусь, особистість має намір здійснити вчинок, який спрямований на задоволення цієї потреби, та після вибору засобів для її досягнення здійснює його і перебуває у процесі очікування на бажаний результат [4].

Докладніше цю концепцію розвинув О.М. Леонт'єв, котрий зосередив увагу на психіці особистості, що функціонує як єдине ціле, та організовує і спрямовує її активність на досягнення життєво важливих об'єктів зовнішнього світу [1, с. 48–49]. Проте основним розробником концепції очікувань слушно назвати В. Врума, який вважає, що одним з інтегральних мотивів поведінки людини є передчуття та очікування успіху. Передчуття виконання завдання розглядається важливою складовою сучасних теорій мотивації. Відповідно до цього погляду, особистість постійно оцінює можливість досягнення обраної нею мети, використовуючи це передчуття для контролю над усіма своїми майбутніми вчинками.

Маючи за основу теорію В. Врума, Дж. Райнор розробив модель мотивації, що враховує мотиваційний вплив майбутніх наслідків діяльності, які можна передбачити, на його актуальну мотиваційну силу. У його працях досліджувалися ситуації, у яких особистість, зорієнтовуючись деякою майбутньою метою, повинна була досягти певного результату проміжної діяльності. Мається на увазі така послідовність цілей, у якій досягнення попередньої мети є передумовою для досягнення наступної. Отож Дж. Райнор пропонує зворотно пропорційну залежність між спонуккою та очікуванням.

А. Бандура розглядав передчуття як основну складову соціального навчання. Передчуття власної спроможності, – стверджував він, – недостатньо для зацікавленої поведінки особистості. Вона повинна також вірити в ефективність своїх зусиль та бути впевненою у собі. Звичайно, особистість, яка є невпевненою не буде застосовувати ніяких зусиль та прагнути до наміченої мети із-за остраху невдачі. Відмінність між теорією мотивації А. Бандури, де акцентується увага на упевненості у собі, і теорією, де головне – передчуття та очікування успіху і зацікавленість, полягає в особливому акценті першої на оцінку людьми своєї здатності оволодіти й використати знання й навички, потрібні для досягнень значних результатів [6, с. 204].

Аналізуючи теорію А. Бандури, зауважимо, що особистість тільки тоді очікує на бажаний результат, коли вона впевнена у собі та вірить в ефективність власних зусиль. Але така впевненість не виникає сама по собі. Знання про власні можливості формуються на основі набутого, тобто пережитого минулого, досвіду. У житті кожної людини виникають обставини та події, подібні до тих, що вже відбулися, а це дає їй підстави для усвідомлення власних сил та спроможностей, що є основою для виникнення впевненості чи невпевненості у собі. Вирішуючи будь-яке життєве питання особистість свідомо аналізує та синтезує причинну зумовленість будь-якої ситуації та очікує відповідного, на її думку, результату.

Ф. Герцберг у своїй моделі мотивації виокремлював два види факторів, які впливають на поведінку людини – “гігієнічні” та “мотиваційні”. Перші пов'язані з довкіллям, у якому здійснюється діяльність, другі – із характером та сутністю виконуваної роботи. За відсутності або за недостатності гігієнічних факторів, у людини виникає відчуття незадоволення власною діяльністю, що закономірно впливає на формування в неї негативних уявлень про майбутню перспективу і спричинює виникнення неадекватних очікувань. Але, якщо вони все ж наявні, то самодостатньо не викликають задоволення роботою, а відтак не можуть вмотивувати людину на будь-що. На відміну від цього відсутність чи неадекватність мотивацій не призводить до незадоволення роботою. Її наявність повною мірою викликає задоволення та мотивує робітників на підвищення ефективності своєї діяльності, тим самим формуючи очікування, пов'язані із позитивним уявленням про результат власної діяльності [2, с. 462–483].

Аналізуючи модель мотивації Ф. Герцберга, хочемо звернути увагу на відсутність такого психічного явища, як *сила мотивації*, котра є значущим регулятором активності у здійсненні особистістю вчинку. Незалежно від того, присутні сприятливі гігієнічні фактори чи відсутні, для вмотивованої на досягнення мети, впевненої у собі особистості, вони не завжди постають для неї як нездоланні бар'єри. Натомість Г. Гекгаузен визначає мотив досягнень як потребу розвивати свої здібності й уміння та підтримувати їх на якомога вищому рівні у тих видах діяльності, в яких досягнення вважаються обов'язковими. Мотивація, на його переконання, характеризується потребою особистості досягти певного цільового стану і підкріплюється очікуванням бажаного емоційного забарвлення в афективно значущій ситуації (надії, страху, розчарування, полегшення).

Отож, названа модель базується на схемі "очікування цінності". Спрямованість очікування на цінність отримує в ній назву "валентність". На відміну від попередніх, у цій теоретичній конструкції виокремлюються три види валентності, що взаємопов'язані між собою, – ситуація, дія і результат. Загалом мотиваційний процес розпочинається з оцінки того, до якого результату приведе дана ситуація, якщо суб'єкт своєю дією не втрутиться у неї (валентність ситуації). Потім визначається власна можлива дія, котра веде до результату. Останній впливає на бажані наслідки або попереджає небажані (валентність дії). Валентність ситуації та дії у вигляді визначення "цінність" задіяні у валентність результату, тобто в сукупність ієрархічно розташованих значень привабливості наслідків, які можливо виникнуть після ситуації чи як наслідок результату дії.

Досліджуючи вплив мотивації на незадоволеність очікувань людини, А. Маслоу наголошує на потребі осмислення особистістю реальності того, що відбувається довкола і що треба сприйняти як даність. Для цього важливо усвідомити суто людську рису-якість – прагнути до більшого, відмовитися від мрії про постійне та безперервне щастя, адже кожен із нас спроможний лише на короточасне переживання щастя, після чого приречений на незадоволеність і недоступність чогось більшого. Але не варто у ролі збудника поведінки особистості розглядати емоції та почуття, які вона переживає у даний момент. Якщо уявити всі задоволення, що пов'язані з утіхою тієї чи іншої потреби в минулому, то після цього

спонукаючий характер мотивів-образів даної потреби просто зникає. Спонукальний вплив образів існує не для того, щоб викликати конкретне переживання, а задля передбачення окремих переживань. Саме це очікування переживань на тлі бажаного задоволення, а не саме по собі задоволення створює імпульс до досягнення мети [2, с. 462–483].

Очікування стану переживання задоволення можливо тільки за наявності у минулому досвіду особистості такого ж самого переживання. Чим сильніше воно було, тим більше спонукування до дії створює його передбачення та очікування, іншими словами – тим сильніше мотивація поведінки. Тому, чим більше задоволення людина отримала від улюбляння конкретної потреби в минулому, тим сильніше мотивація, яка виникає під впливом очікувань майбутніх переживань. Енергія бажання залежить ще й від сили уявлення особистості, прогностичної здатності її розуму, яка ще має назву "випереджальне відображення".

Людині почасти важко усвідомити конкретні мотиви своєї активності, котрі здебільшого неповністю осмислені. Однак вона завжди здатна дати раціональне пояснення причин своєї поведінки, своїх дій, хоча це не завжди буде справжній мотив. Мотиви, будучи пов'язаними зі свідомістю, знаходять своє психологічне втілення в особливій формі – емоційному забарвленні дій, а тому формовиявляються або у складних переживаннях особистості, або у простих емоціях.

До усвідомлюваних, емоційно забарвлених, мотивів, які безпосередньо впливають на стан та зміст очікувань особистості, пов'язаних із професійним зростанням, відносять інтерес. Це – мотив, у якому проявляється пізнавальна потреба. Для студента він має значення у розрізі глибшого пізнання того, що вивчається у ВНЗ. Задовольняння інтересу здебільшого призводить не до його згасання, а до внутрішньої перебудови, збагачення і поглиблення зацікавленості, формує виникнення нових інтересів, що відповідають вищому рівню пізнавальної діяльності. Відтак інтереси діють як постійна спонукка механізму пізнання, у тому числі і як мотив особистості до поглиблення знань у царині тієї чи іншої науковій галузі і водночас як відповідне бажання і прагнення людини до самоактуалізації та реалізації власних здібностей у певній професійній сфері [6, с. 231]. Але, на жаль, дуже часто цей інтерес має романтичний характер, зумовлений літературою, кінофільмами чи

телепередачами. Це означає, що особистість, маючи інформацію про майбутню професію з таких джерел, очікує від неї відповідної романтики. У цьому разі остання швидко зникає, і залишається “сувора дійсність”. Якщо юна особа є невідповідною до неї, то така робота стає обтяжливою і зазвичай закінчується розчаруванням та зміною професії.

Мотив ще може бути неусвідомленим, якщо усвідомлення потреби не зовсім відповідає актуалізованій нестачі, що й викликає незадоволення, тобто людина сама не знає причини власної поведінки. До одних із таких неусвідомлених мотивів, що мають вплив на процес очікувань особистості, відносять установки. Установка – стан готовності особистості до прояву певної активності, котра забезпечує стійкий цілеспрямований характер діяльності, спрямованої на задоволення тієї чи іншої потреби. Акумулюючи минулий досвід, установка опосередковує стимулювальну дію зовнішніх умов. Основні функції установки в контексті діяльності полягають у забезпеченні стійкого і цілеспрямованого характеру її перебігу й у звільненні суб'єкта від нагальності приймати рішення і контролювати свої діяння за стандартних, уже відомих умов [4]. Тому особистість, будучи вмотивованою власними потребами, під час їх задоволення з допомогою вчинку, керується власними установками, які й формують у неї уявлення про майбутній результат та психологічну готовність до нього у процесі очікування.

І далі, особистість, маючи власні установки, для себе формує уявний (бажаний чи небажаний) очікуваний результат і намагається спрогнозувати майбутні події. Можна припустити, що новоявлений фахівець, володіючи вже сформованою установкою на досягнення об'єкта власних бажань і з метою отримання користі у форматах особистісного та професійного зростання, буде очікувати від майбутньої професії перш за все задоволення цих бажань, що однозначно сприятиме діловій перспективі, реалізації власних можливостей, професійної компетенції в очікуваному повсякденні. Або навпаки, освоївши тільки прагматичні наміри стосовно обраної професії та установку на отримання від неї у перспективі високої заробітної оплати (що на даний момент є досить актуальним, враховуючи державне економічне становище) та престижності, особа буде налаштована на пошук професії, яка є високооплачуваною та суспільно престижною.

Істотний вплив на формування в особистості свідомого вибору майбутньої професії та від-

повідних очікувань стосовно неї мають батьківські настановлення. Діти, котрі знаходяться у центрі уваги сім'ї, можуть вирости залежними від потреби у приналежності до групи, в любові і пошані інших. У подальші роки вони дуже гостро усвідомлюватимуть думки і ставлення навколишніх. У результаті їх повертають професії, які дають змогу контактувати з людьми і користуватися їх пошаною. Такі люди віддають перевагу роботі, виконуючи яку вони зможуть допомагати оточуючим, або ж прагнуть до професії, що пов'язана з культурою, можливо, у сфері мистецтва або розваг.

Отже, керуючись такими мотивами вибору майбутньої професії, юна особа, звісно, буде очікувати від неї перш за все контактів із людьми, можливостей їм допомогти та, відповідно, зворотного зв'язку від них, а саме їхньої уваги і пошани. Крім того, сім'я зазвичай є моделлю певного способу життя і джерелом важливих життєвих цінностей і переконань. Наприклад, у західних країнах дочок матерів, які працюють, відрізняє, як правило, вища мотивація досягнення і більше прагнення зробити кар'єру, ніж дівчат, чії матері не працюють поза будинком [5, с. 85].

Існує ще один мотив вибору професії, що впливає на зміст очікувань особистості, – *суспільний престиж*. У цьому сенсі професія обирається, виходячи з міркувань її престижності в суспільстві. Маючи такий підхід до професійного самовизначення, особистість не враховує власні здібності та схильності до специфіки цієї галузі. Вона, перебуваючи під впливом цього мотиву, здатна спотворювати свої професійні очікування неправдивою інформацією та, звісно, відповідною самоідентифікацією із привабливим майбутнім фахівцем обраної професії.

Вагому дію на процес вибору професії мають *рольові фактори*. На думку А. Реана, жінки рідше обирають наукову кар'єру, маючи сумніви у своїх здібностях в оволодінні науками. Вони надають перевагу таким професіям, які або дозволяють їм приділяти більше уваги сім'ї (робота з неповним робочим днем; та, що не потребує багато зусиль і часу, але пов'язана з обмеженими можливостями просування в кар'єрі та більш низькою заробітною оплатою), або традиційно більше притаманні саме жінкам – педагогіка, охорона здоров'я (звичайно, мається на увазі турбота про інших) [5, с. 86].

Важливим станом, котрий впливає на очікування особистості у процесі професійного зрос-

тання, є наявність *надії* на позитивний бажаний результат, а саме на відповідність власних уявлень про омріяну професію безпосередньому її змісту. Взагалі надія – це особливий емоційний стан, який надихає людину вірою в існування особистісної перспективи. Стан надії здатний стимулювати особу на позитив та нівелювати негатив. Тому надія посідає не останнє місце в її уявленнях про обрану професію під час активізації очікувань. Протилежний за значенням стану надії – стан безнадійності та приреченості, що переважно виникає у випадку невідповідності уявного та дійсного, викликає розчарування й, унаслідок цього, спричиняє емоційне та професійне вигорання у подальшому процесі професіоналізації.

Винятково важливу роль у формуванні особистісного зростання на етапі професійного становлення відіграє особистісна *система ціннісних орієнтацій*. Щонайперше, це сукупність ознак, які відображають внутрішнє підґрунтя ставлень до різних цінностей матеріальної і духовної культури, надбаних людством. Ціннісні орієнтації формуються у процесі соціалізації і виявляються у цілях, ідеалах, інтересах, переконаннях, вони істотно впливають на мотивацію поведінки, інтереси, стиль мислення, певною мірою визначають зміст та сутність очікувань людини стосовно майбутньої професії. Якщо особистість має високу духовну культуру, то процес і зміст цих очікувань буде ціннісним, тобто підхід до здобуття цієї професії та очікування відповідних результатів матиме керований вигляд, причому не прагматичними намірами, а рівнем власної моральності й усвідомленням відповідності особистісних та творчих здібностей специфіці вподобаного фаху. А задля цього і підхід до пізнання особливостей майбутньої професії повинен бути усвідомленим: людина, перед тим як остаточно зупинитися на обраній професії, повинна заздалегідь ознайомитися із її специфікою та особливостями.

Особистість, за концепцією Г. Олпорта, котра надає особливого значення теоретичній цінності та зацікавленості у пошуку істини, обирає для себе діяльність у сфері фундаментальної науки або філософії. Особистість, для якої вагомими є економічні цінності, цінує те, що корисно та вигідно, обирає професію з високою заробітною платою. Людина, котра поціновує естетику, тобто форму й гармонію, сприймає будь-які життєві події з погляду привабливості та відповідності, природно присвячує себе роботі, що потребує підви-

щеного та активного інтересу до естетичного аспекту життя. Для особистості із найвищою соціальною цінністю вибір професії визначається любов'ю до людей, турботою про них. Домінуючим інтересом політичної цінності є влада, де професійна активність не обов'язково обмежуватиметься сферою політики, а розповсюджуватиметься на будь-яку царину суспільної діяльності. Релігійна цінність головню формовиявляється у розумінні світу як єдиного цілого. Люди, для яких релігійна цінність стала провідною, прагнуть з'єднатися з вищою реальністю світобудови, знаходячи у цьому свій сенс існування [5, с. 86].

Отже, узагальнюючи вищевикладений нами матеріал, доцільно було б визначити професійні очікування як прогностичну спроможність уявлень особистості, що: а) базується на зіставленні індивідуальних особливостей, можливостей, бажань, б) знаходиться під впливом соціального середовища та в) має відображення у професійному самовизначенні та зростанні майстерності майбутнього фахівця.

Висновки. Аналізуючи теоретичні погляди на проблему очікувань у психологічній науці, зазначимо, що, залежно від індивідуальних особливостей та наявних соціальних чинників, особистість, котра перебуває у процесі досягнення мети, а саме на етапі первинної професіоналізації, очікує на відповідний результат власних дій та намагається його уявно передбачити. Зміст її професійних очікувань певною мірою залежить від таких особистісних рис, як віра в ефективність власних зусиль, упевненість у собі, сила мотивації, бажань, емоційного забарвлення під час очікування. Окрім цього, велику роль у формуванні професійних очікувань особистості відіграють її установки, ціннісні орієнтації та суто фактори рольового репертуару.

Перспективами подальших розвідок у цьому напрямку психологічного пізнання вважаємо теоретичне дослідження соціально-психологічних механізмів формування професійних очікувань майбутніх фахівців як першопричини їх професійного самовизначення та подальшої кар'єрної перспективи у майбутньому.

1. Зеер Э.Ф. Психология профессий: Учебное пособие для студентов вузов. / Эвальд Фридрихович Зеер. – М.: Академический проект; Фонд “Мир”, 2008. – 336 с.

2. Немов Р.С. Психология / Роберт Семенович Немов. – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2003. – Кн. 1: Общие основы психологии. – 688 с.

3. Орлов Ю.М. Восхождение к индивидуальности: Кн. для учащихся / Юрий Михайлович Орлов. – М.: Просвещение, 1987. – 224 с.

4. Психологічна енциклопедія / Автор-упоряд. О. М. Степанов. – К. “Академвидав”, 2006. – 424 с.

5. Реан А.А. Психология развития личности. Средний возраст, старение, смерть: Навчальний посібник / Артур Александрович Реан. – М.: АСТ; СПб.: ЕВРО-ЗНАК, 2007. – 384 с.

6. Савчин М.В. Загальна психологія: Навч. посібник / Мирослав Васильович Савчин. – Дрогобич: Посвіт, 2009. – 372 с.

7. Столяренко Л.Д. Основы психологии: Учеб. пособие / Людмила Дмитриевна Столяренко. – Ростов/Д: Феникс, 2003. – 672 с.

АНОТАЦІЯ

Царьов Юрій Олександрович, Фрадинська Аліна Петрівна.

Професійні очікування майбутніх фахівців на етапі первинної професіоналізації.

У статті здійснений аналіз теоретичних поглядів на проблему професійних очікувань майбутніх фахівців на етапі їх первинної професіоналізації. Визначені чинники, які відіграють важливу роль у формуванні уявлень особистості про кар'єрну перспективу як про основу відповідних очікувань.

Ключові слова: особистість, потреби, мотивація, професійні очікування.

АННОТАЦИЯ

Царёв Юрий Александрович, Фрадинская Алина Петровна.

Профессиональные ожидания будущих специалистов на этапе первичной профессионализации.

В статье произведен анализ теоретических взглядов на проблему профессиональных ожиданий будущих специалистов на этапе их первичной профессионализации. Определены факторы играющие важную роль в формировании представлений личности о карьерной перспективе как об основании соответствующих ожиданий.

Ключевые слова: личность, потребности, мотивация, профессиональные ожидания.

ANNOTATION

Tsaryov Yuriy, Fradynska Alina.

Professional Expectations of Future Specialists on the Stage of Initial Professionalization.

In the article the analysis of theoretical views on the problem of professional expectations of future specialists on the state of their initial professionalization has been carried out. The main factors which play an important role in the forming of a personality's expectations on the career perspective as the principal of the correspondent expectations have been defined.

Key words: personality, needs, motivation, professional expectations.

Надійшла до редакції 22.11.2010.

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА Факультет психології

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЛИСТ

Запрошуємо Вас взяти участь у Всеукраїнській науково-практичній конференції “Тенденції розвитку психології в Україні: історія та сучасність” з нагоди 85-ї річниці від дня народження фундатора вітчизняної історико-психологічної науки В.А. Роменця. Дата проведення конференції 20-21 травня 2011 року.

Передбачається робота таких секцій:

1. Актуальні проблеми історії психології.
2. Теоретико-методологічні засади психологічних досліджень.
3. Проблеми психології творчості.
4. Проблеми розвитку особистості в онтогенезі.
5. Сучасний стан розвитку галузей психологічної науки.

Вимоги до оформлення матеріалів: статті мають містити УДК (зліва у верхньому рядку); наступний рядок, через 1,5 інтервали, справа малими літерами, напівжирним шрифтом друкуються прізвища, імена, по-батькові автора (-ів), нижче – назва закладу, місто; наступний рядок, через 1,5 інтервали, УДК; посередині, великими літерами, напівжирним кресленням друкуються назва статті; анотація українською, російською та англійською мовами; пропускаються два рядки і з абзацу друкуються основний текст; структура статті повинна відповідати вимогам ВАК: актуальність, постановка проблеми, її зв'язок з важливими завданнями, аналіз останніх наукових праць, мета статті, виклад основного матеріалу з повним обґрунтуванням отриманих результатів, висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок з напрямку; список використаної літератури починається підзаголовком «Література» (напівжирний шрифт, вирівнювання по центру, оформлення відповідно до нових вимог ВАК); шрифт – 14 (Times New Roman), міжрядковий інтервал – 1,5, поля: ліве 3 см., праве – 1 см., верхнє і нижнє 2 см.; обсяг публікації 12-15 сторінок. Вартість 1 сторінки – 15 грн.

Матеріали, які не відповідатимуть вказаним вимогам, будуть відхилені редколегіями наукових збірників.

Оргвнесок за участь в конференції (100 грн.) сплачується під час реєстрації.

Для участі у конференції слід до 28 лютого 2011 року надіслати до Оргкомітету текст статті; заявку на кожного учасника; CD-R з файлом статті, файлом заявки на участь; кошти на публікацію статті.

Заявка має включати П.І.Б. учасника, місце роботи чи навчання, посаду, науковий ступінь, тему запланованого виступу, адресу, контактний телефон; номер та число квитанції при необхідності слід вказати потребу у житлі).

Адреса Оргкомітету:

01033, м. Київ, вул. Володимирська, 60. КНУ імені Тараса Шевченка. Факультет психології. Кафедра соціальної психології. E-mail: forum1@ukr.net.

За консультаціями звертатись: Олена Геннадіївна (044) 239-34-72, Іван Васильович (063) 393-14-60.